

Voorwoord Jan Renders

RECHTVAARDIGE DUURZAAMHEID

Een nieuwe uitdaging voor het middenveld

Toen Peter Tom Jomes me na een lezing voor stafmedewerkers van onze beweging vroeg om een voorwoord te schrijven in het boek waaraan hij samen met Vicky De Meyere de laatste hand zou leggen, heb ik niet lang gearzeld. Ik was onder de indruk van zijn gedrevenheid, zijn strategisch inzicht en vooral zijn appèl aan het middenveld om mee te werken aan een duurzame en rechtvaardige samenleving.

Wie dit boek leest, beseft nog meer dan tevoren dat we voor grote uitdagingen staan. Uitdagingen die sociale bewegingen niet kunnen en niet mogen ontlopen. Uiteraard is het zeker voor de arbeidersbeweging van belang het concept van duurzame ontwikkeling te verbinden met het streven naar sociale rechtvaardigheid. Want alleen via een veranderingsstrategie die de brede lagen van de bevolking voor meer duurzaamheid mobiliseert, zal voldoende resultaat geboekt worden.

De christelijke arbeidersbeweging* heeft steeds geijverd voor *een economie in dienst van mens en samenleving*. Bij de verdediging van de werknemersbelangen werd er altijd naar gestreefd om corporatistische tendenzen te weren die schadelijke effecten voor de brede samenleving met zich meebrengen. Dat is niet altijd gemakkelijk en vraagt om een bijsturing vanuit een overtuiging dat groepsbelangen overstegen moeten worden. Daarom is de interprofessionele werking van de vakbonden, die zich niet alleen met tewerkstelling, loon- en arbeidsvoorwaarden inlaat, zo belangrijk. De werknemer is ook consument, maakt deel uit van een gezin of van een samenlevingsverband, is bekommerd om zijn medemens en nakomelingen.

Als brede sociale beweging werkt het acw vanuit een samenlevingsconcept dat gebaseerd is op drie kernbegrippen: *sociale rechtvaardigheid*, met onder andere een eerlijke verdeling van lusten en lasten en een bij-

* Als voorzitter van het acw spreek ik hier uiteraard voor de christelijke arbeidersbeweging. Maar ik ben ervan overtuigd dat voor vele andere sociale bewegingen dezelfde invalshoeken belangrijk zijn.

zondere aandacht voor de meest kwetsbare mensen; een *participatieve democratie*, die de betrokkenheid van mensen stimuleert via middenveldorganisaties; en – in het kader van dit boek uiteraard belangrijk – *een kwaliteitsvolle en duurzame samenleving*, in wereldperspectief. Vanuit die drie basisdoelstellingen ijvert de arbeidersbeweging voor een *sociale* markteconomie: een economie die sociaal én ecologisch geconcipeerd wordt, en niet enkel vanuit een dominante economische invalshoek gecorrigeerd wordt.

Een markteconomie, die productie, distributie, commercie organiseert op basis van concurrentie en die vervolgens poogt de ongewenste gevolgen terug te dringen, zo'n economie ontspoot, gezien de onomkeerbaarheid van vele bijwerkingen. Denk maar aan de overdreven antibioticacconsumptie en aan de broeikasveroorzakende automobilititeit. We moeten dus resoluut kiezen voor het *voorzorgsbeginsel*, niet voor onbegrensde groei en onverantwoorde winsten.

De milieu-impact van de totale wereldbevolking overschrijdt al geruime tijd de draagkracht van de Aarde. We nemen door de jaarlijkse economische groei meer uit het systeem weg dan dat het systeem zelf op hernieuwbare wijze kan produceren. Met een zeer ongelijk verdeelde ecologische voetafdruk, zowel tussen als binnen landen.

Sinds Brundtlandt in 1987 het begrip 'duurzame ontwikkeling' introduceerde, is het ontelbare keren gebruikt en misbruikt. Sommige economen aarzelen niet om het als synoniem te zien voor 'aangehouden economische groei', als het kan en moet bij te sturen vanuit sociale of ecologische invalshoeken.

De congresstekst van 1997 – de Fundamentele Doelstellingen van het acw – stelt dat 'duurzame ontwikkeling economische en milieuproblemen voorkomt en steunt op solidariteit tussen generaties, tussen rijk en arm, tussen Noord en Zuid. Internationale samenwerking, herverdeling, aandacht voor het milieu en structurele hervormingen in landen in ontwikkeling vormen de bouwstenen.'

Het onomstotelijke wetenschappelijke bewijs van de klimaatopwarming heeft dit uitgangspunt uiteraard in belang doen toenemen. Vanwege haar verregaande impact op andere wereldproblemen is de klimaatverandering hard op weg een van de belangrijkste vraagstukken van de 21e eeuw te worden. Met dit klimaatvraagstuk hebben we er bovendien een groot rechtvaardigheidsvraagstuk bij gekregen. Het Afrikaanse continent, dat zeker niet verantwoordelijk gesteld kan worden voor de huidige opwarming, is een van de meest kwetsbare gebieden ter wereld. En in de westerse landen zullen de sociaal zwakkeren het meest te lijden hebben onder de gevolgen van de klimaatopwarming.

Denk maar aan de hittegolf van 2003 die naar schatting 52.000 doden tot gevolg had: vooral zieken, ouderen, mensen die in slecht geïsoleerde woningen woonden.

De huidige financieel-economische crisis heeft vele oorzaken. De grond van het probleem is het heilige geloof in de ongebreidelde economische groei, zonder stil te staan bij de sociale en ecologische gevolgen ervan. De crisis van vandaag is dan ook niet enkel een crisis van banken of van de economie. De systeemfouten zijn niet alleen meervoudig, maar ook van elkaar afhankelijk.

In vele westerse landen is er overigens een ontkoppeling vast te stellen tussen inkomensgroei en de verhoging van het welzijn. Vanaf een bepaald niveau maakt toename van inkomen en vermogen niet meer gelukkig. Niet onterecht wordt gewezen op het verontrustend aantal depressies, zelfdodingen, onverklaarbaar geweld en vandalisme, of op de afbraak van het sociale weefsel. Deze zorgwekkende evoluties vragen om een fundamenteel antwoord. Er zal meer en beter geïnvesteerd moeten worden in onderwijs, gezondheidszorg, publieke nutsvoorzieningen en algemeen welzijn. Dat is dan wel een grondige koersverandering tegenover de dominante neoliberale tendens van de laatste decennia, waarbij de rol van de overheid geminimaliseerd werd en de private markt steeds meer invloed en macht kreeg.

Terra Reversa. De transitie naar rechtvaardige duurzaamheid is een boek van twee geëngageerde mensen met een grote deskundigheid. Zij analyseren, bieden een duidelijk alternatief en geven stappen aan die de gewenste richting inslaan.

De auteurs gaan heel concreet in op een gefaseerde strategie en implementeren die via duurzame mobiliteit, voeding, toerisme, wonen en (ver)bouwen. In elk van de hoofdstukken wordt de uitdaging geschetst, worden elementen voor een transitiebeleid in kaart gebracht, de barrières voor veranderingen aangegeven en doeltreffende strategieën voor gedragsverandering voorgesteld.

Uiteraard is de rol van de overheid in die transitie van kapitaal belang. Door te inspireren, door duurzaam gedrag te bemoedigen (onder andere via een groen belastingstelsel), door de juiste condities te creëren en door zelf het goede voorbeeld te geven.

Maar de verwachtingen ten aanzien van de overheid kunnen pas ingelost worden als er voor die veranderingsstrategie ook een voldoende groot draagvlak aanwezig is in de samenleving. Daarom wijzen de auteurs terecht op het belang van de middenveldorganisaties. Zij hebben een informatie- en bewustmakingsopdracht: door bijvoorbeeld de

immense nadelige gevolgen van de klimaatverandering te duiden en de bevolking aan te zetten tot bewust duurzaam consumptiegedrag.

Peter Tom Jones en Vicky De Meyere pleiten in dit boek voor een sociaal-rechtvaardige duurzaamheidsstrategie, een *Green New Deal XL*. Ze stellen een gefaseerde aanpak voor, waarbij allianties worden gesmeed tussen vernieuwingsgezinde regimespelers, vakbonden, milieubewegingen, Noord-Zuid- en consumentenorganisaties, pioniers op het vlak van maatschappelijk verantwoord ondernemerschap en verandingsgerichte kennisinstellingen.

Voor de sociale bewegingen en middenveldorganisaties die zich de komende jaren voor die noodzakelijke sociaal-rechtvaardige duurzaamheid zullen inzetten, is dit een bijzonder interessant boek. Het informeert, geeft pistes voor verandering in de gewenste richting en het bemoedigt.

Een boeiend pleidooi voor een rechtvaardiger en gelukkiger samenleving.

Jan Renders, voorzitter ACW, augustus 2009